

การอนุรักษ์ประเพณีสร้างปราสาทผึ้งของชาวบ้านหัวดุน ตำบลขามใหญ่

อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี

Preserving the tradition of building a bee castle for the villagers of Hua Doon,

Kham Yai Sudistrict, Mueang Ubon Ratchathani District,

Ubon Ratchathani Province

ธิดารัตน์ ดวงสินธุ์

Thidarat Duangsin

สุชาติ บุชย์ชญานนท์

Suchat Butchayanon

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Faculty of Humanities and Social Sciences, Ubon Ratchathani Rajabhat University

E-mail: suchat.b@ubru.ac.th

วันที่รับบทความ (Received) : 23 ธันวาคม 2566

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 29 ธันวาคม 2566

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 29 ธันวาคม 2566

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคติความเชื่อ พิธีกรรม การอนุรักษ์ประเพณี และการสืบสานความเชื่อกับการอนุรักษ์การสร้างปราสาทผึ้งของชาวบ้านหัวดุน ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี สำหรับงานวิจัยนี้เป็นแบบผสมผสานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณคือ ประชาชนในเขตพื้นที่บ้านหัวดุน จำนวน 246 คน ได้มาโดยวิธีวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random) กลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากประชาชนที่มีสถานภาพต่าง ๆ ในบ้านหัวดุน จำนวน 5 คน

ผลการวิจัยพบว่า ชาวบ้านหัวดุนมีคติความเชื่อว่าการสร้างปราสาทผึ้งเป็นการอุทิศบุญไปให้ผู้เสียชีวิตตามความเชื่อในพระพุทธศาสนา สำหรับการอนุรักษ์และการสืบสานประเพณีการสร้างปราสาทผึ้งพบว่าชาวบ้านหัวดุนมีการอนุรักษ์ประเพณีด้วยการถ่ายทอดความรู้ผ่านการปฏิบัติสืบต่อ ๆ กันมา ในปัจจุบันพบว่า มีการบูรณาการการทำปราสาทผึ้งจากการแหงหนวกกล้วยมาใช้ฟิวเจอร์บอร์ดแทน และมีการต่อยอดเพื่อสร้างอาชีพและเพิ่มรายได้ในชุมชน

คำสำคัญ : อนุรักษ์ประเพณี, ปราสาทผึ้ง, บ้านหัวดุน

ABSTRACT

The purpose of this research is to study the doctrine, rituals, and preservation of traditions. And the inheritance of beliefs with the conservation of the bee castle of the villagers of Hua Doon, Kham Yai Sudistrict, Mueang Ubon Ratchathani District, Ubon Ratchathani Province For this research, it is a combination of both quantitative and qualitative. The sample group for quantitative research is A total of 246 people in the Dune House area were obtained by simple random methods (simple random), a sample for qualitative research. Acquired by purposeful sampling from people with various statuses in Dune House, number 5 people

The results show that Dune villagers have the motto that the construction of the Bee Castle is a dedication to the deceased, according to their belief in Buddhism. For the conservation and continuation of the tradition of building a bee castle found that Dune villagers have preserved their traditions by transferring knowledge through succession practices. Now it is found that the construction of a bee castle from a banana bet is used instead. And there is a way to build a career and income.

Keywords: Conservation of traditions, Bee Castle Tradition, Hua Doon

1. บทนำ

จากที่ได้ศึกษาพื้นที่ชุมชนดงฟ้าห่วนเป็นชุมชนที่อยู่ใกล้สวนพฤกษศาสตร์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ดงฟ้าห่วน) ชุมชนแห่งนี้ที่มีป่าอุดมสมบูรณ์อยู่ใกล้ตัวเมืองโดยรอบ บริเวณป่าดงฟ้าห่วนเป็นป่าสงวนแห่งชาติ มีเนื้อที่ประมาณ 3,400 ไร่ อยู่ในตำบลขามใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี (สุวรรณ ขาวทอง, 2562 : สัมภาษณ์ อ่างในสุชาติ บุษย์ชฎานนท์, 2563 : 57) พื้นที่แห่งนี้เป็นป่าธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ บริเวณป่าดงฟ้าห่วนเป็นป่าที่อยู่คู่กับวิถีชีวิตชุมชน ชาวบ้านโดยรอบจะช่วยกันดูแลรักษาป่าแห่งนี้ และป่าแห่งนี้ก็ช่วยรักษาคนบริเวณนี้เช่นกัน คนอาศัยป่าและป่าก็อาศัยคนช่วยดูแลรักษาเอาไว้กระทั่งถึงปัจจุบัน (ณัฐธีร์ สมวัน, 2562 : สัมภาษณ์ อ่างในสุชาติ บุษย์ชฎานนท์, 2563 : 57) จากที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลงานวิจัยทำให้พบว่าชุมชนบ้านหัวดุนมีการอนุรักษ์วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น โดยเฉพาะการสร้างปราสาทผึ้ง ซึ่งเป็นเหตุให้ผู้วิจัยมีความสนใจการสร้างปราสาทผึ้งของชาวบ้านหัวดุนว่าชุมชนแห่งนี้มีคติความเชื่ออะไรที่สร้างปราสาทผึ้ง มีการอนุรักษ์และสืบสานคติความเชื่อการสร้างปราสาทผึ้งอย่างไร

ตามคติการสร้างปราสาทผึ้งในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ภาคอีสาน) โดยทั่วไปมีความเชื่อเกี่ยวกับกระทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ผู้วายชนม์ ซึ่งเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีที่ชาวพุทธตั้งอยู่ในคำสอนเรื่องความกตัญญูจะพึงกระทำเมื่อมีเหตุที่จะต้องพลัดพรากอันเนื่องมาจากความตาย ซึ่งไม่อาจจะหลีกเลี่ยงได้ ด้วยความรักและผูกพันกัน จึงได้ทำบุญอุทิศหรือบริจาคสิ่งของต่าง ๆ ที่คิดว่าผู้ตายไปจะได้รับ (พระมหานพรัตน์

ทรานูกร, 2557 : 1-4) การสร้างปราสาทผึ้งเพื่ออุทิศให้ผู้ตาย โดยคิดว่าล่องลับไปแล้วจะได้อยู่สุขสบายในปรโลก ตามคติความเชื่อการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้กับผู้ล่องลับไปยังปรโลกว่าในศาสนาพราหมณ์ก็มีการอุทิศส่วนบุญเรียกว่า “พีธีศราถ์” มุ่งอุทิศส่วนบุญให้ผู้ตาย (Lal Mani Joshi, 1970 : 8) พีธีศราถ์ของศาสนาพราหมณ์เป็นพิธีกรรมที่เชื่อว่า ทานถูกถ่ายโอนไปให้แก่ญาติผู้ล่องลับไป ในช่วงเวลาต่าง ๆ ภายหลังจากสมาชิกภายในครอบครัวล่องลับไป (Peter Harvey, 1995 : 43) ภายหลังเมื่อพระพุทธศาสนาได้อุบัติขึ้นมา ความสำนึกในเรื่องของการอุทิศส่วนบุญไปให้กับผู้ตายก็ยังคงอยู่ แต่ได้รับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงความเชื่อจากความเชื่อเรื่องการอุทิศทานให้กับผู้ตายผ่านพิธีกรรม เป็นการอุทิศส่วนบุญกุศลนี้ให้กับผู้ตายผ่านพระสงฆ์เพราะชาวพุทธเชื่อว่าพระสงฆ์เป็นเนื่อนาบุญเป็นผู้บริสุทธ์ด้วยศีลวัตร เมื่อทำบุญแก่พระสงฆ์แล้วจะสามารถอุทิศส่วนบุญกุศลไปให้กับผู้ตายได้ ซึ่งหากจะพิจารณาถึงความหมายการทำบุญอุทิศส่วนบุญกุศลตามนัยของพระพุทธศาสนาจะพบว่า คำว่า “การอุทิศส่วนบุญ” มาจากคำภาษาบาลีว่า “ปัตติ” มีความหมายตามรูปศัพท์ว่า “สิ่งที่ถึงหรือได้มา (acquisition)” (Heinz Bechert, 1992 : 95-108) ผู้ทำบุญก็จะถูกเรียกว่า “ส่วนบุญ” เพราะผู้ทำบุญมีความมุ่งหมายให้บุญของตนกับผู้อื่น กล่าวคือให้ผู้อื่นมีส่วนในบุญนั้น การอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลในหลักการของพระพุทธศาสนาถือว่าถึงผู้ตายอย่างแน่นอน (พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2539 : (ส.ส (ไทย) 15/907/333) ดังปรากฏในพระพุทธพจน์ชาณุสโสณีสสูตรว่า หากผู้ที่เป็นญาติตายไปเกิดอยู่ในฐานะ คือภพภูมิที่สามารถรับส่วนบุญที่ญาติในมนุษยโลกอุทิศให้ได้ นั่นก็คือหากไปเกิดอยู่ในเปรตวิสัยอันเป็นที่อยู่ของพวกเปรตมีปรทัตตูปชีวิกเปรต เป็นต้น ก็สามารถรับส่วนบุญได้ เมื่อกล่าวถึงการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลตามหลักทางพระพุทธศาสนานั้นมีอยู่ 4 ประการ ได้แก่ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2538 : 365)

1) การอุทิศส่วนบุญด้วยการอธิษฐานจิต คือ การตั้งใจมุ่งผลปรารถนา โดยการตั้งใจเป่าหมายไว้ในใจเป็นแรงกระตุ้นให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

2) การอุทิศส่วนบุญด้วยการเปล่งวาจา เป็นกิริยาที่มีความสำคัญต่อการติดต่อสื่อสารของมนุษย์เป็นเครื่องมือสำหรับสื่อความหมายโดยใช้ภาษาพูดระหว่างมนุษย์ด้วยกัน ทำให้เข้าใจความหมายนั้นได้

3) การอุทิศส่วนบุญด้วยการแผ่เมตตา คือ กิริยาที่บุคคลแผ่ความปรารถนาดีออกไปสู่ผู้ที่เป็นญาติ เป็นบุคคลที่รู้จัก และมีความรักใคร่คุ้นเคยกัน ตลอดจนสรรพสัตว์ทั้งหลาย

4) การอุทิศส่วนบุญด้วยการกรวดน้ำ การอุทิศส่วนบุญ (พระมหานพรัตน์ ทรานูกร, 2557 : 3-4) ตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ปัจจุบันสังคมไทยนิยมทำบุญกรวดน้ำอุทิศส่วนบุญให้แก่ญาติที่ล่องลับ โดยยึดเอาการปฏิบัติของพระเจ้าพิมพิสารเป็นมูลเหตุ โดยทำบุญอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่ญาติที่เกิดเป็นเปรตเพื่อให้ญาติพ้นจากสภาพที่ทุกข์ทรมานในเปรตวิสัย (พระสิริมังคลาจารย์, 2536 : 320) พระเจ้าพิมพิสารทรงหลังทักษิโณทกพร้อมกับเปล่งพระวาจาอุทิศส่วนบุญให้แก่ญาติที่ไปเกิดเป็นเปรตว่า “ขอทานนี้ จงสำเร็จแก่หมู่ญาติของข้าพเจ้าด้วยเถิด”

ภูมิหลังความเชื่อการทำบุญของคนในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ภาคอีสาน) ใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนาได้สร้างขนบธรรมเนียมประเพณีการทำบุญประจำแต่ละเดือน เรียกว่า ฮีตสิบสอง คนใน

ภูมิภาคนี้นิยมทำบุญช่วงเดือนเจียงหรือเดือนอ้ายนิยมทำบุญเข้ากรรม เดือนนี้นิยมทำบุญคุณลาน เดือนสามนิยมทำบุญข้าวจี เดือนสี่นิยมทำบุญพะเหวดหรือพระเวส เดือนห้านิยมทำบุญวันสงกรานต์ เดือนหกนิยมทำบุญบั้งไฟ เดือนเจ็ดนิยมทำบุญซำชะ เดือนแปดนิยมทำบุญเข้าพรรษา เดือนเก้านิยมทำบุญข้าวประดับดิน เดือนสิบนิยมทำบุญข้าวสาก เดือนสิบเอ็ดนิยมทำบุญออกพรรษา เดือนสิบสองนิยมทำบุญกฐิน (จารุบุตร เรื่องสุวรรณ, 2521 : 61-68) นอกจากนี้นิยมทำบุญแต่ละเดือนแล้วยังนิยมทำบุญในพิธีแต่งงาน พิธีบวช วันเกิด กระทั่งทำบุญกับผู้วายชนม์ สืบเนื่องจากการทำบุญให้กับผู้วายชนม์ชาวอีสานนิยมสร้างปราสาทผึ้งเพื่ออุทิศส่วนบุญกุศลไปให้ผู้วายชนม์ โดยมีความเชื่อว่าผู้วายชนม์เมื่อเสียชีวิตไปแล้วต้องมีที่อยู่อาศัยในปรโลก ดังนั้นจึงนิยมสร้างปราสาทผึ้งจำลองขึ้นให้เป็นที่อยู่อาศัยผู้วายชนม์ในปรโลก ดังปรากฏในพระธัมมปทัฏฐกถา แปลภาค 1 (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2492 : 79 - 88) ตามคติความเชื่อถึงถวายรวมผึ้ง เมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้าเสด็จจำพรรษาในป่ารกชิตวัน ซึ่งเป็นดงไม้สาละใหญ่ มีช้างปาลีเลยยะ (ปาลีไลยก์) เป็นอุปัฏฐาก ได้จัดที่ประทับทั้งหาน้ำและผลไม้มาถวายตลอดระยะ 3 เดือน ถึงตัวหนึ่งจึงนำรวงผึ้งมาถวายพระพุทธเจ้าด้วย และเมื่อเห็นพระองค์ทรงเสวยน้ำผึ้ง ทำให้ลิงดีใจกระโดดโลดเต้นจนกิ่งไม้หัก ผลัดตกลงมาถูกต่อไม้เสียบตาย ด้วยอาณิสสส์ในการถวายรวงผึ้ง ลิงจึงได้ไปเกิดเป็นเทพบุตรบนปราสาทวิมานทองสูง 30 โยชน์ ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

จากตำนานดังกล่าวจึงทำให้มีการทำปราสาทผึ้งเพื่ออุทิศส่วนบุญกุศลให้กับผู้วายชนม์ (สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 2543: ออนไลน์) ตามคติความเชื่อของชาวอีสานการทำปราสาทผึ้งจะทำได้ในวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 หรือก่อนวันออกพรรษา 1 วัน วัตถุประสงค์ในการทำเพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษผู้ล่วงลับไป ด้วยการตั้งความปรารถนาไว้หากเกิดในภพมนุษย์ขอให้มีการปราสาททราชมณเฑียรอาศัยอยู่ด้วยความมั่งมีศรีสุข ถ้าเกิดในสวรรค์ขอให้มีการปราสาทอันสวยงาม มีนางฟ้าแวดล้อมเป็นบริวารจำนวนมาก และอีกทั้งเพื่อรวมพลังสามัคคีทำบุญร่วมกันพบปะสนทนากันฉันท์พี่น้อง การทำปราสาทผึ้งชาวอีสานถือว่าได้บุญสูงสุด ดังนั้นชาวอีสานจะนิยมทำปราสาทผึ้งให้สวยงามตามความเชื่อ ภายใต้บริบทของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วด้วยกลไกของโลกโลกาภิวัตน์ การสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีการทำปราสาทผึ้งแบบดั้งเดิมเริ่มลดลง อีกทั้งการทำปราสาทผึ้งต้องใช้ขั้นตอนต่าง ๆ ในการทำปราสาทผึ้ง ต้องเตรียมวัสดุอุปกรณ์ในการทำต้องมีเวลาในการทำปราสาทผึ้ง ด้วยสภาวะสังคมปัจจุบันมีการแข่งขันทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว จึงทำให้ไม่มีเวลาในการสืบทอดขนบธรรมเนียมการทำปราสาทผึ้ง เมื่อผู้วิจัยได้ลงพื้นที่บริเวณดงฟ้าหวนพบว่า มีชาวบ้านหัวดุน ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ทำปราสาทผึ้งเพื่อจำหน่ายสร้างรายได้จากคติความเชื่อของประชาชน ด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาการอนุรักษ์ประเพณีทำปราสาทผึ้งบ้านหัวดุน โดยผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษาด้านคติความเชื่อ พิธีกรรม การอนุรักษ์ประเพณีและสืบสานการทำปราสาทผึ้งเพื่อพัฒนาให้เกิดรายได้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาคติความเชื่อ พิธีกรรม การทำปราสาทผึ้งของชาวพุทธในสังคมอีสาน
- 2) เพื่อศึกษาการอนุรักษ์ประเพณีสร้างปราสาทผึ้งของชาวบ้านหัวดอน ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี
- 3) เพื่อศึกษาการสืบสานความเชื่อของชุมชนกับการอนุรักษ์การสร้างปราสาทผึ้งของชาวบ้านหัวดอน ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่าง สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณมีประชาชนที่อาศัยอยู่ในบ้านหัวดอน มีจำนวนประชากรทั้งหมด 638 คน เมื่อกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตาราง ยามาเน่ (Yamane. 1970 : 580 – 581) ได้กลุ่มประชากร 246 คน หลังจากนั้นทำการแจกแบบสอบถามด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random) สำหรับกลุ่มตัวอย่างการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากประชาชนผู้ที่มีสถานภาพต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่บ้านหัวดอน จำนวน 5 คน ประกอบด้วย (1) ผู้ใหญ่บ้าน (2) ปราชญ์ชาวบ้าน 1 คน (3) อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) 1 คน (4) ประชาชนผู้เคยมีส่วนร่วมสร้างปราสาทผึ้ง 1 คน (5) เยาวชน 1 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสอบถามความคิดเห็น

1) ลักษณะของเครื่องมือเป็นแบบสอบถามแบบประมาณค่า 5 ระดับ คือ ระดับความคิดเห็นมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

2) การสร้างและการหาประสิทธิภาพของเครื่องมือ โดยผู้วิจัยกำหนดประเด็นและขอบเขตคามด้วยการจัดเก็บหมวดหมู่ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย แล้วพิจารณาแบบสอบถามเบื้องต้นหาประสิทธิภาพโดยนำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน แล้วหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา ของครอนบาค และได้ค่าความเชื่อของเครื่องมือเท่ากับ .905 นำแบบสอบถามมาปรับปรุงแล้วนำไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง

2.2 แบบสัมภาษณ์

1) ลักษณะแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับคติความเชื่อ พิธีกรรม การสร้างปราสาทผึ้งโดยทั่วไปของชุมชนจำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านคติความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ด้านคติความเชื่อเกี่ยวกับจิตวิญญาณ และด้านคติความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรม

2) สัมภาษณ์พฤติกรรมการอนุรักษ์ประเพณีสร้างปราสาทผึ้ง โดยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการใช้ทรัพยากรในชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมในชุมชน และด้านการถ่ายทอดความรู้และสืบทอดประเพณี

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม โดยการหาค่าสถิติพื้นฐานคือ ค่าความถี่ และค่าร้อยละ วิเคราะห์สภาพคติความเชื่อ พิธีกรรม และพฤติกรรมการอนุรักษ์ประเพณีสร้างปราสาทผึ้งของชาวบ้านหัวดุน ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี โดยการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลจากคั่นคว่ำวิจัยจากเอกสาร โดยศึกษาจากหนังสือ วารสาร เอกสารทางวิชาการ การสืบค้นทางอินเทอร์เน็ต รวมถึงการศึกษาจากงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง

2.3 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ภาคสนาม การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญได้แก่ ผู้นำชุมชน ประชาชนบ้านคณะสร้างปราสาทผึ้งและประชาชนบ้านหัวดุน โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เกี่ยวกับการสืบสานความเชื่อของชุมชนกับการอนุรักษ์การสร้างปราสาทผึ้งของชาวบ้านหัวดุน ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี

4. ผลการวิจัย

ผลงานวิจัยเรื่องการอนุรักษ์ประเพณีสร้างปราสาทผึ้งของชาวบ้านหัวดุน ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี พอสรุปได้ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยนำเสนอจังหวัดอุบลราชธานี ดังนี้

1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นเพศชาย จำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 39.40 และเพศหญิง จำนวน 149 คน คิดเป็นร้อยละ 60.60 ส่วนใหญ่มีอายุ 61 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 34.10 มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 37.40 มีอาชีพทำการเกษตรคิดเป็นร้อยละ 32.1

1.2 ผลการวิจัยโดยรวม ประชาชนบ้านหัวดุน ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานีมีการอนุรักษ์ประเพณีการสร้างปราสาทผึ้งอยู่ในระดับมาก

1.3 คติความเชื่อ พิธีกรรม การทำปราสาทผึ้งของบ้านหัวดุนโดยรวม มีความเชื่อเรื่องนี้อยู่ในระดับมาก

1) ด้านคติความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในการทำปราสาทผึ้ง โดยรวมอยู่ในระดับมาก และมีความเชื่อว่าการสร้างปราสาทผึ้งเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนา มีตำนานการสร้างปราสาทผึ้งมาจากลึงอุปัฏฐากพระพุทธเจ้าโดยได้นำรวงผึ้งมาถวายและการสร้างปราสาทผึ้งจะได้บุญกุศล เป็นการทำได้ดีตามคำสอนของพระพุทธศาสนา

2) ด้านคติความเชื่อในเรื่องจิตวิญญาณในการทำปราสาทผึ้ง โดยรวมอยู่ในระดับมาก และมีความเชื่อว่าการสร้างปราสาทผึ้งเป็นการอุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วได้มีเรือนปราสาทในสัมปรายภพ

3) ด้านคติความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมในการทำปราสาทผึ้ง โดยรวมอยู่ในระดับมาก และมีความเชื่อว่าการสร้างปราสาทผึ้งเป็นพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์และได้บุญมาก สำหรับขั้นตอนการประกอบพิธีกรรม จะได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษ

1.4 การอนุรักษ์ประเพณีทำปราสาทผึ้งของบ้านหัวดุนโดยรวม มีพฤติกรรมการอนุรักษ์อยู่ในระดับปานกลาง

1) ด้านพฤติกรรมการใช้ทรัพยากรในการอนุรักษ์ประเพณีการสร้างปราสาทผึ้งในชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก และประชาชนในชุมชนมีการร่วมมือกันสร้างปราสาทผึ้งขึ้นจากวัสดุและอุปกรณ์ที่มีอยู่ในชุมชนและมีการใช้สถานที่สร้างปราสาทผึ้งที่อยู่ในชุมชน

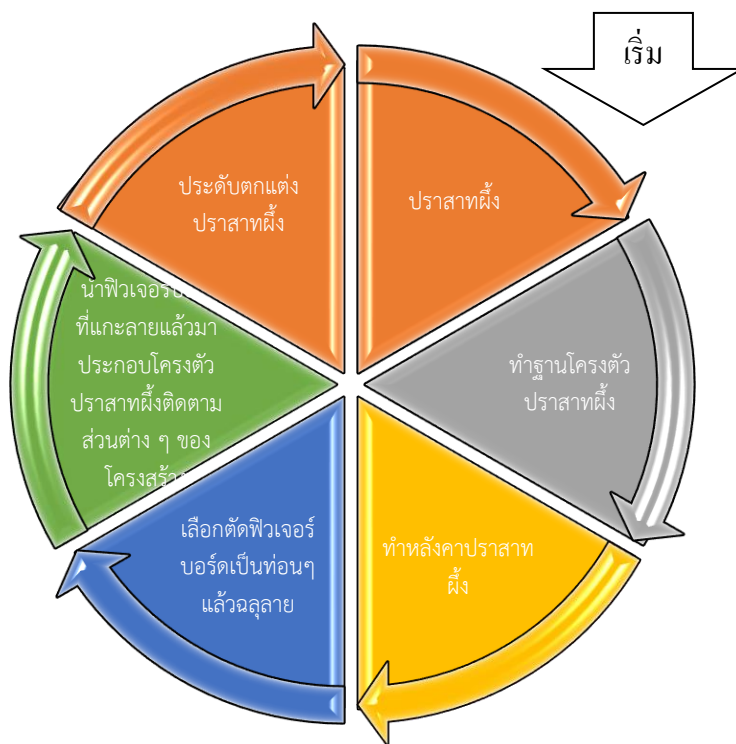
2) ด้านพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ประเพณีทำปราสาทผึ้ง โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมวางแผนดำเนินการทำปราสาทผึ้งเพื่อให้เป็นเอกลักษณ์ในชุมชน โดยการนำปราสาทผึ้งในชุมชนไปร่วมประกอบพิธีบำเพ็ญกุศลแก่ผู้ล่วงลับ และมีการประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนร่วมกันอนุรักษ์ประเพณี

3) ด้านพฤติกรรมการถ่ายทอดความรู้และการสืบทอดประเพณีการอนุรักษ์ประเพณีทำปราสาทผึ้ง โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และการถ่ายทอดความรู้โดยปราชญ์ชาวบ้านในชุมชนที่เป็นช่างมีฝีมือทำปราสาทผึ้งในการแกะลาย และมีส่วนร่วมในการออกแบบลวดลายปราสาทผึ้งขึ้นใหม่เพื่อให้เหมาะสมกับยุคสมัยและปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์

2. ผลการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากแบบสัมภาษณ์ โดยนำเสนอเกี่ยวกับการการสืบสานความเชื่อของชุมชนกับการอนุรักษ์การทำปราสาทผึ้งของชาวบ้านหัวดุน ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี มีการสืบสานประเพณีการทำปราสาทผึ้ง ในแง่ของการสืบสานเพื่อสืบทอดความรู้ในการสร้างปราสาทผึ้ง มีการเรียนรู้วิธีการสร้างปราสาทผึ้งโดยทางอ้อม กล่าวคือมีการถ่ายทอดความรู้และเกิดการเรียนรู้ขึ้นในระหว่างการสร้างปราสาทผึ้งของผู้ให้ความรู้และผู้รับความรู้ ถือว่าเป็นการสืบทอดความรู้สำหรับผู้ที่มีความสนใจประสงค์ที่จะมีส่วนร่วมในการประกอบพิธีกรรม

ในปัจจุบันพบว่า มีการบูรณาการการทำปราสาทผึ้งจากการแหงหยวกกล้วยมาใช้ฟิวเจอร์บอร์ดแทน ซึ่งเป็นลักษณะของการรู้จักประยุกต์ใช้วัสดุแบบใหม่ที่เหมาะสมในยุคปัจจุบันให้เป็นประโยชน์และก่อให้เกิดความสะดวกยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีการต่อยอดเพื่อสร้างอาชีพและรายได้ โดยการนำวัสดุแบบใหม่ไปสร้างปราสาทผึ้งแต่ยังคงไว้ซึ่งรูปแบบดั้งเดิม ทั้งนี้อาจส่งผลให้เกิดอัตลักษณ์ที่โดดเด่นเฉพาะของหมู่บ้านหัวดุน ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี

ส่วนขั้นตอนการทำปราสาทผึ้ง มีขั้นตอนตามแผนภูมิต่อไปนี้



5. อภิปรายผล

อภิปรายผลการวิจัยเรื่องเรื่องการอนุรักษ์ประเพณีสร้างปราสาทผึ้งของชาวบ้านหัวดุน ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ด้านคติความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรม ในด้านความเชื่อ พิธีกรรมการทำปราสาทผึ้งของชาวพุทธในสังคมอีสาน กรณีของบ้านหัวดุน ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี จำแนกเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีความเชื่อว่าการสร้างปราสาทผึ้งเป็นพิธีกรรมที่นำไปสู่การได้บุญ ที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ประชาชนส่วนใหญ่เชื่อว่าการสะสมบุญเป็นการนำไปสู่ความสุขสมหวังทั้งในภพนี้และภพหน้า ซึ่งความเชื่อนี้ก่อให้เกิดการสืบสานประเพณีการทำปราสาทผึ้ง อันอาจจะส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์ประเพณีการสร้างปราสาทผึ้งต่อไปเป็นระยะเวลายาวนาน อีกทั้งยังสอดคล้องผลการวิจัยของพระมหามานตรี ฉนทสิโล (แซ่ใจั่ว) (2562 : 2) ศึกษาประเพณีการทำบุญแจกข้าวของชาวพุทธในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับการทำบุญอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลในทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพระไตรปิฎกนั้น มีพัฒนาการมาจากแนวความเชื่อเรื่องการอุทิศส่วนบุญการทำบุญอุทิศให้กับผู้ตาย พระพุทธศาสนาเกิดขึ้น ได้ปรับปรุงแนวคิดดังกล่าวจากการทำบุญให้พระเจ้าก้เปลี่ยนมาเป็นการฝึกฝนบุคคลให้รู้จักการให้ทาน รักษาศีลและเจริญภาวนาแทน โดยเฉพาะการอุทิศนี้มุ่งไปที่การให้บุญแก่ผู้ตาย ผู้กระทำความบุญมีความมุ่งหมายให้บุญของตนมีความเกี่ยวเนื่องกับผู้อื่น คือให้ผู้อื่นมีส่วนในบุญนั้นด้วย ในหลักการพระพุทธศาสนาถือว่าการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลถึงผู้ตายอย่างแน่นอน ดังมีพระพุทธพจน์ในชาณุสโสณีสสูตร

รับรองอยู่แล้วว่าหากผู้ที่เป็นญาติตายไปเกิดอยู่ในฐานะ คือภพภูมิที่สามารถรับส่วนบุญที่ญาติในมนุษยโลก อุทิศให้ได้ นั่นก็คือหากไปเกิดอยู่ในเปรตวิสัยอันเป็นที่อยู่ของพวกเปรตมีปรตตูปชีวิกเปรตเป็นต้นก็สามารถรับส่วนบุญได้ โดยการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลตามหลักการทางพระพุทธศาสนานั้นมีอยู่ 4 ประเภทได้แก่

1.1 การอุทิศส่วนบุญด้วยการอธิษฐานจิต คำว่า“อธิษฐาน” คือ การตั้งใจมุ่งผลอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือ ความตั้งใจปรารถนา โดยการตั้งเป้าหมายไว้ในใจให้มั่นคง เพื่อเป็นแรงกระตุ้นให้กระทำการกิจกรรมที่มุ่งประสงค์จนบรรลุผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

1.2 การอุทิศส่วนบุญด้วยการเปล่งวาจา การเปล่งวาจาหรือวจีเภท นับเป็นกิริยาที่มีความสำคัญต่อการติดต่อสื่อสารของมนุษย์เป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นเครื่องมือสำหรับสื่อความหมายโดยการใชภาษาพูด ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน ทำให้เข้าใจความหมายของภาษานั้น ๆ ได้

1.3 การอุทิศส่วนบุญด้วยการแผ่เมตตา การแผ่เมตตา คือ กิริยาที่บุคคลแผ่ความปรารถนาดีออกไปสู่ผู้ที่เป็นญาติ เป็นบุคคลที่รู้จัก และมีความรักใคร่คุ้นเคยกัน ตลอดจนสรรพสัตว์อย่างไม่จำกัด

1.4 การอุทิศส่วนบุญด้วยการกรวดน้ำ คำว่า “กรวดน้ำ” ผู้ที่เป็นแบบอย่างของการอุทิศส่วนบุญ ด้วยวิธีการกรวดน้ำก็คือพระเจ้าพิมพิสาร โดยทรงหลังทักษิณทกพร้อมกับเปล่งพระวาจาอุทิศส่วนบุญให้แก่ญาติที่ไปเกิดเป็นเปรตว่า “ขอทานนี้ จงสำเร็จแก่หมู่ญาติของข้าพเจ้าด้วยเถิด”

2. การสืบสานความเชื่อของชุมชนกับการอนุรักษ์การทำปราสาทผึ้งของชาวบ้านหัวดุน ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า ในส่วนของขั้นตอนการแกะลายแล้วมาประกอบโครงตัวปราสาทผึ้งติดตามส่วนต่าง ๆ ของโครงสร้าง มีการบูรณาการการทำปราสาทผึ้งจากการแหงหยวกกล้วยมาใช้ฟิวเจอร์บอร์ดแทน ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะว่า การใช้วัสดุฟิวเจอร์บอร์ดทำให้ง่ายต่อการแกะลาย คงทน อีกทั้งยังเป็นลักษณะของการรู้จักประยุกต์ใช้วัสดุแบบใหม่ที่เหมาะสมในยุคปัจจุบันเพื่อใช้ให้เป็นประโยชน์และก่อให้เกิดความสะดวกยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีการต่อยอดเพื่อสร้างอาชีพและรายได้ โดยการนำวัสดุแบบใหม่ไปสร้างปราสาทผึ้งแต่ยังคงไว้ซึ่งรูปแบบดั้งเดิม รวมถึงอาจจะส่งผลให้เกิดอัตลักษณ์ที่โดดเด่นเฉพาะของหมู่บ้านหัวดุน ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี

3. การอนุรักษ์ประเพณีการสร้างปราสาทผึ้งของบ้านหัวดุน เมื่อพิจารณาผลการวิจัยจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ การใช้ทรัพยากรในชุมชนมาสร้างเป็นโครงสร้างปราสาทผึ้งโดยใช้ท่อ PVC ที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ชาวบ้านอาจจะเกิดความไม่สะดวกในการจัดหาท่อ PVC หรือท่อ PVC อาจจะมีราคาแพงกว่าวัสดุอื่น ๆ ที่มีในชุมชน อีกทั้งอาจไม่แน่ใจในคุณภาพที่จะส่งผลต่อความแข็งแรงของตัวปราสาทผึ้ง หรืออาจไม่เห็นความจำเป็นที่จะต้องใช้ท่อ PVC ทั้งนี้ควรมีการเสนอแนะให้ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน และประชาชนได้ประชุมร่วมกันเพื่อปรึกษาหารือในการวางแผนดำเนินการทดลองสร้าง ทดสอบสภาพ รวมทั้งประเมินคุณภาพของปราสาทผึ้งที่ได้จัดสร้างจากวัสดุต่างชนิดกัน โดยให้ความสำคัญในประเด็นที่ว่าวัสดุเหล่านั้นจะต้องจัดหาได้ในชุมชน เพื่อนำมาเปรียบเทียบหาข้อสรุปเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรหรือวัสดุประเภทใดที่เหมาะสมและจัดหาได้สะดวกที่สุด อาจส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์การทำปราสาทผึ้งต่อไปอย่างยั่งยืน อีกทั้งยังสอดคล้องผลการวิจัยของปรีชา ดาวเรือง (2554 : 51) ได้ศึกษากระบวนการอนุรักษ์ประเพณีการแห่ปราสาทผึ้ง ตำบลหนองปรือ อำเภอหนองปรือ จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ด้านการใช้ทรัพยากรมีการจัดเก็บขี้ผึ้งเป็นก้อน และตัวดอกผึ้งเก็บโดยการนำมาเป็นก้อน ๆ หลอมเก็บใส่

กระบอกไม้ไผ่หรือปืบ แยกดอกฝั้งออกจากตัวปราสาทฝั้งก่อนให้เรียบร้อย แยกการเก็บออกเป็น 3 ส่วน มีการสงวนซ่อมแซมโดยการตรวจสอบดูก่อนว่ามีตรงไหนที่เสียหาย ส่วนใหญ่จะใช้ไม้ไผ่ในการซ่อมแซม ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและเกิดประโยชน์สูงสุด ใช้วัสดุที่ได้จากธรรมชาติ ใช้ทรัพยากรท้องถิ่น ใช้ทรัพยากรที่หาได้ง่ายในชุมชน เก็บขี้ฝั้งไม่ให้โดนแดดโดนลม ไม้ไผ่ที่เหลือมาจัดดอกเป็นเกสรดอกฝั้ง คนทำต้องมีประสบการณ์ มีการวางแผนในการเก็บรักษาปราสาทฝั้ง

6. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่องการอนุรักษ์ประเพณีการสร้างปราสาทฝั้งของบ้านหัวดุน ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะต่อชุมชน ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้นำชุมชน

1) ผู้นำชุมชนควรร่วมมือกับบุคคลอื่น เช่น นักวิชาการ นักพัฒนาชุมชน รวมทั้งนักวิจัยในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้โดยการนำเอาการอนุรักษ์ประเพณีการสร้างปราสาทฝั้งของบ้านหัวดุนให้เป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นเพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ท้องถิ่นชุมชนบ้านหัวดุน ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี

2) ผู้นำชุมชนควรจัดกิจกรรมนำความรู้เกี่ยวกับการทำปราสาทฝั้งสู่ชุมชน

3) ผู้นำชุมชนควรส่งเสริมการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์การทำปราสาทฝั้งสู่ครัวเรือนในชุมชน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับประชาชน

1) ประชาชนควรรวมกลุ่มกันในการอนุรักษ์การทำปราสาทฝั้งทั้งแบบโบราณและแบบประยุกต์สมัยใหม่

2) ประชาชนและผู้นำชุมชนควรให้ความสนใจการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีการทำปราสาทฝั้งแก่เยาวชนได้เกิดเรียนรู้และสืบสานการทำปราสาทฝั้งให้คงอยู่ตลอดไป

3) ประชาชนและผู้นำชุมชนร่วมมือกันสร้างหมู่บ้านให้เป็นอัตลักษณ์เป็นหมู่บ้าน อนุรักษ์วัฒนธรรมในชุมชนเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวสร้างรายได้แก่ชุมชน

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการนวัตวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนในบ้านหัวดุนเพื่อการท่องเที่ยวในชุมชน

2) ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมการสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีของเยาวชนบ้านหัวดุนที่มีผลต่อรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น

3) ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบวิถีชุมชนใกล้เคียงกับการอนุรักษ์ของดีในชุมชน

4) ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับความต้องการและจัดทำหลักสูตรการทำปราสาทฝั้งระยะสั้นเพื่อนำสู่การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนหรือกลุ่มประชาชนผู้มีความสนใจในชุมชน

บรรณานุกรม

- ปรีชา ดาวเรือง. (2554). **กระบวนการอนุรักษ์ประเพณีการแห่งปราสาทผึ้ง ตำบลหนองปรือ อำเภอนองปรือ จังหวัดกาญจนบุรี**. วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น : รายงานการศึกษาอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พระมหานพรัตน์ ทรานุกร. (2554). **ศึกษาประเพณีการทำบุญแจกข้าวของชาวพุทธในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย**. บัณฑิตวิทยาลัย: วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหามนตรี แซ่ไฉ่ว. (256). **วิเคราะห์หลักธรรมในประเพณีการทำบุญอุทิศของพุทธในเขตเทศบาลตำบลหาดคำ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย**. บัณฑิตวิทยาลัย: วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสิริมงคลอาจารย์. (2536). **มงคลตถปิปี ปฐโม ภาค**. พิมพ์ครั้งที่ 12, กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2538). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ 15 พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 7 สังยุตตนิกาย สคาถวรรค**. กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. (2543). **การแหงหยวกทำปราสาทผึ้ง บ้านโพทรายาย**. (ออนไลน์): อ้างเมื่อ (25 มีนาคม 2564) จาก <http://www.esanpedia.oar.ubu.ac.th/esaninfo/?p=1832>
- สุชาติ บุชัยชยานนท์. (2563). **การพัฒนาวิถีชีวิตชุมชน: บูรณาการหลักพุทธธรรมใช้ในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนชุมชนดงฟ้าห่วน จังหวัดอุบลราชธานี**. รายงานวิจัย : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2492). **พระอัมมปัทมฐกถา แปล ภาค 1**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- Lal Mani Joshi. (1970). **Brahmanism Buddhism and Hinduism**. Kandy: Buddhist Publication Society.
- Heinz Bechert. (1992). **Buddha-Field and Transference of Merit in a Theravada Source**. Indo-Iranian Journal 35: pp.95-108.
- Peter Harvey. (1995). **An Introduction to Buddhism: Teachings, History and Practices**. Cambridge: Cambridge University Press.